

Behandlingen av en intagen i samband med att transport till sjukhus skulle genomföras

Bakgrund

Vid min prövning av en tidigare anmälan mot anstalten Norrtälje (dnr 888-2005, beslut den 20 januari 2006), om behandlingen av en intagen i samband med sjukhusbesök, uttryckte jag viss tveksamhet till användningen av bl.a. ”sandaler” i anslutning till intagnas besök hos läkare och sjukhus. Jag anförde att det kan ifrågasättas om en sådan rutin verkligen är förenlig med principerna om att den intagne skall behandlas med aktning för sitt människovärde och, i samband med utevistelser, inte utsätts för onödig uppmärksamhet. Jag anförde vidare att anstalten Norrtälje borde se över sina rutiner i den delen så att dylika åtgärder inte används i andra fall än där det är nödvändigt för att upprätthålla en rimlig nivå av säkerhet. Bland annat borde det övervägas om och i så fall i vilken utsträckning t.ex. skoval skall dokumenteras i beslutet rörande villkoren för utevistelsen, på samma sätt som andra villkor.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 10 maj 2006 klagade AA på transportledaren BBs agerande i samband med en sjukhustransport som skulle ha ägt rum den 8 maj 2006. Han anförde bl.a. att han ansåg sig ha blivit provocerad och trakasserad av BB och han ifrågasatte om det var riktigt av denne att avbryta transporten. Han anförde vidare att han ansåg sig ha blivit särbehandlad av personalen.

Utredning

Delar av AA:s behandlingsjournal begärdes in och granskades. Av handlingarna framgick bl.a. att transporten avbröts av säkerhetsskäl samt att anstalten gjorde bedömningen att AA:s behov av att uppsöka sjukhus inte var av akut karaktär.

Vid min genomgång av behandlingsjournalen noterade jag bl.a. att AA inför transporten till sjukhuset anmodades av personal att ta på sig ”tofflor”.

Kriminalvården anmodades att yttra sig över AA:s anmälan. Mot bakgrund av mitt uttalande om användningen av ”sandaler” i beslutet den 20 januari 2006 (dnr 888-2005) anmodades Kriminalvården särskilt redogöra för dels de överväganden som

gjordes från säkerhetssynpunkt i samband med att AA anvisades att bära ”tofflor”, dels de eventuella överväganden som gjordes beträffande behovet av att dokumentera anstaltens ställningstagande i denna fråga.

Inför sitt remissvar inhämtade Kriminalvården, Region Stockholm, underlag från anstalten Norrtälje. I remissvaret anförde Region Stockholm, genom regionchefen CC, bl.a. följande.

Faktiska förhållanden

AA var vid tillfället placerad på anstaltens ro/§18-avdelning. När transportpersonalen sökte upp AA strax före kl. 14 befann denne sig i sin cell.

Anmälan

Enligt AA:s anmälan kom transportpersonalen till hans cell och uppgav att han ”now” måste följa med till sjukhuset. Han bad att få fem minuter på sig att borsta tänderna och fick till svar att de måste vara på sjukhuset om tio minuter. Han fick också frågan om han inte hade borstat tänderna den dagen.

Utredningen

Av utredningen framgår att då AA informerades om att resan till sjukhuset skulle företas gick han in på cellens toalett och kom ut med en tandborste i munnen. Han frågade om han inte fick borsta tänderna innan transporten och fick till svar att det gick bra men att besöket till sjukhuset måste avgå om fem minuter. Under tiden som han borstade tänderna fällde han irriterade kommentarer om varför transportpersonalen stod i korridoren och väntade.

Anmälan

Av anmälan framgår att AA sedan tog på sig sina tennisskor. BB sade då till honom att han inte fick ha de skorna. AA uppgav att han hade haft dem förra gången han besökte sjukhuset. Hur som helst bytte han skor och när de gick nerför korridoren uppgav BB att ”there is not gonna be any more argument from you today”. AA svarade skämtsamt att ”if you shut up there is not gonna be anything”. Då beslutade BB att AA inte fick åka till sjukhuset. När han låste celldörren sade han också att ”you can go to hell with your health problems”.

Utredningen

Av utredningen framgår att när AA var klar med tandborstningen anmodades han att sätta på sig ”tofflor” istället för gymnastikskor (uttrycket för den typ av skor som varit aktuell varierar från anstaltens sida, Kriminalvårdens anmärkning). Vid kompletterande samtal med anstalten har uppgivits att dessa är av brunt läder och av sandaltyp, men utan slejf runt hälen. Då han inte fick ha gymnastikskor under transporten vägrade han att åka till sjukhuset. Han låstes då in i cellen. Efter några minuter ringde han på till personalen och sade att han hade ändrat sig och ville åka med tofflor. Transportpersonalen gick då tillbaks till honom och BB frågade om det skulle bli något mer ”tjafs” om transporten. AA svarade då att denne skulle hålla käften. Transporten avbröts av säkerhetsskäl då AA inte bedömdes vara i balans för att genomföra ett sjukhusbesök på en säkerhetsmässigt acceptabel nivå. En kortfattad rapport upprättades för olämpligt uppträdande. Av rapporten framgår bl.a. att då transportpersonalen kom tillbaks för att hämta honom andra gången så tillfrågades han av BB ”om det är OK nu”. Han svarade då ”håll käften”. Enligt det förhör som hölls efter händelsen uppgav AA att samtalet var mellan honom och vårdaren DD.

Kompletterande anmälan

I en ny skrivelse till JO daterad den 23 maj 2006 kritiserar AA den rapport som skrevs. Enligt AA är den felaktig och innehåller en vinklad version av BB. AA

uppger också att man redan från början var för sen för att kunna hinna lämna anstalten kl. 14. Han uppger vidare att man normalt får 15–30 minuter på sig att förbereda en utevistelse.

Av AA:s skrivelser framgår avslutningsvis att han är sårad och besviken på BB och att denne inte ska använda sin position/tjänst för att provocera de intagna. Den rapport som skrevs med anledning av händelsen är felaktig, och han förtjänar den inte. Nu kommer den att ligga honom i fatet framöver.

Anstaltens säkerhetsmässiga bedömning

Mot bakgrund av kännedomen om honom beslutades att AA av säkerhetsskäl förutom fängsel skulle bära ”tofflor” under transporten. Beslut om ”tofflor” används restriktivt, f.n. vid c:a 10 % av alla transporter.

Åtgärder

Av anstaltens remissvar framgår att Kriminalvårdens huvudkontor under sommaren lämnat ut ett säkerhetsutskick om rutiner för säkerhetsunderlag vid transporter/bevakade permissioner inom Kriminalvården. Där framgår bl.a. hur säkerhetsbedömningen skall göras, samt hur beslut ska fattas och dokumenteras. Anstalten har påbörjat säkerhetsbedömningar enligt särskild mall från huvudkontoret och även att använda sig av den särskilda ”transportbedömning” som tagits fram.

Kriminalvårdsinspektör EE har i samtal med BB påtalat vikten av att vara professionell och att använda ett vårdat språk.

Kriminalvårdens, region Stockholm, sammanfattning och bedömning

Det händelseförlopp som ligger till grund för AA:s anmälan till JO handlar i stor utsträckning om innehållet i 9 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL). Där framgår att intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde. Han skall bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelse i anstalt. Vidare framgår att intagen skall visa hänsyn mot anstaltspersonal och medintagna. Han skall rätta sig efter de ordningsregler som gäller för anstalten och de anvisningar som anstaltspersonalen lämnar honom.

Innehållet i AA:s anmälan och den utredning som anstalten gjort skiljer sig delvis åt på detaljnivå. Ytterligare utredning torde inte bringa större klarhet i nyanserna. Regionen konstaterar dock att den slutna miljön och andra faktorer av säkerhetsmässig karaktär på en anstalt av Norrtäljes typ ställer stora krav på såväl personal som intagna. Det är också oundvikligt att det uppstår friktioner i vissa lägen mellan intagen och personal. Det är emellertid självklart att samtlig personal i sin kontakt med de intagna ska vara professionell och använda ett vårdat språk.

Anstalten uppger att man är restriktiv i kravet på att intagna under utevистерer skall gå i ”tofflor”. Då sådana beslut fattats har de dock hittills inte dokumenterats. Inte heller har man haft som rutin att i beslut dokumentera vilken ”art” av fängsel som skall användas i det enskilda fallet.

Mot bakgrund av vad som är känt beträffande AA:s bakgrund finner regionen inte skäl att kritisera anstalten för dess val av skor i anslutning till nu aktuell transport.

Avslutningsvis vill regionchefen tillägga att anstaltens anpassning till nya rutiner som under sommaren skickats ut från Kriminalvårdens huvudkontor ligger i linje med Kriminalvårdens strävan till ett gemensamt förhållningssätt inom hela myndigheten.

AA gavs tillfälle att kommentera remissvaret.

Bedömning

Av 9 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL) framgår att en intagen skall behandlas med aktning för sitt människovärde och bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med vistelse i anstalt.

Enligt 42 § KvaL skall vid transport av en intagen, såvitt möjligt, ses till att den intagne inte utsätts för obehörigas uppmärksamhet.

Vid den säkerhetsmässiga bedömningen inför transporten beslutade transportledaren, såvitt här är i fråga, att AA inte, vilket han tänkt, fick bära gymnastikskor utan anmodades att sätta på sig ”tofflor”. Kriminalvården har i remissvaret anfört att denna bedömning gjordes utifrån vad som var känt om AA. Utredningen i ärendet ger inte stöd för någon kritik från min sida mot bedömningen.

I avsaknad av befintliga rutiner kom transportledarens beslut om användning av ”tofflor” inte att dokumenteras på något annat sätt än att det gjordes en notering i en rapport avseende ”olämpligt uppträdande”, vilken antecknats i AA:s behandlingsjournal.

Jag har tagit del av den rutin (*Imperativt Säkerhetsutskick nr 24, den 29 juni 2006, Nytt transportkoncept*) som omnämns av Kriminalvården i yttrandet till JO. Jag har också tagit del av den därefter reviderade rutinen (*Imperativt Säkerhetsutskick nr 10, den 8 februari 2007, Kriminalvårdens reviderade transportkoncept*). Frågan om användningen av ”tofflor” och dokumentation av skoval – eller klädsel – i beslutet rörande villkoren för transporten finns inte reglerad i denna rutin. – Härav får enligt min mening dras slutsatsen att frågor om klädsel och skor normalt inte betraktas som en del av säkerhetsarrangemanget.

Av remissvaret framgår inte vilka överväganden som anstalten Norrtälje kan ha gjort med anledning av mitt beslut den 20 januari 2006 i ärende dnr 888-2005. Mot denna bakgrund vidhåller jag den uppfattning jag gav uttryck för i det beslutet, nämligen att anstalten Norrtälje bör se över sina rutiner beträffande användningen av ”tofflor” i dessa sammanhang, så att dylika åtgärder inte används i andra fall än där det är nödvändigt för att upprätthålla en rimlig nivå av säkerhet. Enligt min mening bör också, som jag anförde då, t.ex. skoval dokumenteras i beslutet rörande villkoren för utevistelsen, på samma sätt som andra villkor som motiverats med säkerhetsskäl. En annan ordning innebär – som i detta fall – att säkerhetsfrågor till vilka ställning bör tas i samband med beviljande av permissionen överläts till transportledaren. Jag vill här erinra om att den som fattar beslut i ett permissionsärende har ansvaret för att permissionen planeras på ett sådant sätt att risken för misskötsamhet motverkas (se då gällande KVFS 2006:20 s. 33, numera 2006:26 s. 31). Samma synsätt gör sig för övrigt också gällande i det ovan nämnda imperativa säkerhetsutskicket nr 24, den 29 juni 2006, s. 1 respektive nr 10, den 8 februari 2007, s. 8, som båda utfärdades efter den i detta ärende aktuella händelsen.

Vad som framkommit i övrigt i ärendet föranleder ingen ytterligare åtgärd från min sida. Jag vill dock framhålla vikten av att principerna om att den intagne skall behandlas med aktning för sitt människovärde och, i samband med utevistelser, inte utsättas för onödig uppmärksamhet iakttas av anstalten.